

DRUMUL BISERICILOR MEDIEVALE
KÖZÉPKORI TEMPLOMOK ÚTJA

CSOMAKÖZ

református templom

Biserica reformată din

CIUMESTI

A Nagykárolytól délnyugatra fekvő Csomaköz középkori református temploma teljes felépítményében kora Anjou-kori, ettől különösen érdekes és értékes. A település első írásos említése 1298-ból való, a Gutkeled nemzetseg tulajdonából ekkor került át a Kaplony nemból való Ördög Simon és

családja birtokába. A 14. századi leszármazottak fel is veszik a Csomaközí nevet és birtokközpontot létesítenek a településen. Jelentősebb birtokokkal a még a Károlyi, a Vetési és a Bagosi család rendelkezett a településen.

Biserica reformată medievală din așezarea Ciumești provine integral din epoca angevină timpurie, motiv pentru care prezintă un interes și o valoare aparte.

Prima atestare documentară a localității Ciumești datează din 1298, când a trecut din proprietatea

neamului Gutkeled în cea a lui Simon Ördög și a familiei sale, din neamul Kaplony. Descendenții din secolul al XIV-lea își și iau numele de Csomaközí, înființând în așezare centrul rezidențial. În localitate au mai avut proprietăți importante și familiile Károlyi, Vetési și Bagosi.

Located south-westward to Carei, the reformed church of Ciumești has been built during the Angevins age, so the building is especially interesting and valuable.

Ciumești was mentioned for the first time in the documents in 1298, when, after being owned by

the Gutkeled clan, it became the property of Simon Ördög and his family of the Kaplony clan. In the 14th century, it became the name-giving land of the Csomaközí family of the Kaplony clan and it was also the manorial centre. Significant parts of the land were owned by the Károlyi, a Vetési and Bagosi families.

A reformáció és a hódoltság idején, a 16. és 17. században Csomaköz birtokosai nem változtak. A Csomaközi családnak 1768-ban fiúágon magva szakadt, így leányágon szoboszlai Mészáros János huszárkapitány kapta meg a birtokot, aki 1789-től tábornoki rangban, '94-től pedig bárói cím birtokosa lett.

Kosaként az osztrák császári hadsereg legendás hírű hadvezére volt. Ő Csomaközön élt és a templom kriptájában nyugszik. Leánya a széki Teleki családba házasodott, tőle született a politikus Teleki László, a 48/49-es szabadságharc egyik legfontosabb alakja.

În 1768, familia Csomaközi s-a stins pe linie masculină, astfel pe descendența feminină domeniul a intrat în proprietatea căpitanului János Mészáros de Szoboszló, care din 1789 a devenit un conducător de oști de renume legendar al armatei imperiale austriece, cu rangul de general, iar din 1794 devine și posesor al titlului de baron. El a trăit la Ciumenti, fiind înmormântat în cripta bisericii. Fiica sa s-a căsătorit cu un conte Teleki, fiul lor, politicianul László Teleki, fiind una dintre cele mai remarcabile personalități ale revoluției de la 1848/49.

Following the death of Zsigmond Csomaközi, the male line of the Csomaközi family died out in 1768, so Johann Mészáros von Szoboszló, leader of the cavalry, gained the land on female line, who was general officer since 1789 and later in 1794 got baron title and became the renowned lieutenant general of the Austrian Imperial army. He lived in Ciumenti and he rests in the crypt of the church. His daughter married into the Teleki family from Szék and she was the mother of the politician László Teleki, the most important figure of the Hungarian Revolution of 1848-1849.

Csomaköz egykor katolikus középkori temploma az 1330-40-es években épült. A falu nem szerepel a pápai tizedjegyzékekben, ám 1349-ben már feltűnik Miklós nevű papja, aki egyúttal szatmári alesperes is volt, Márton nevű plébánosáról 1462-ből, templomának Mindenszentek titulusáról pedig 1548-ból van adatunk.

A falu lakossága földesuraival együtt a 16. század derekán, az 1550-es években csatlakozhatott a protestáns hitújításhoz, a csomaközí református egyházközség rövidesen a Középszolnoki Egyházmegyebe tagozódott.

Biserica medievală odinioară catolică din Ciumești a fost construită probabil prin anii 1330-40. Satul nu figurează în registrul de dijmă papală, însă în 1349 apare deja preotul său Nicolae, care era totodată și viceprotopop de Sătmăr. Despre preotul Márton avem informații din 1462, iar despre hramul bisericii - Toți Sfinții -, din 1548.

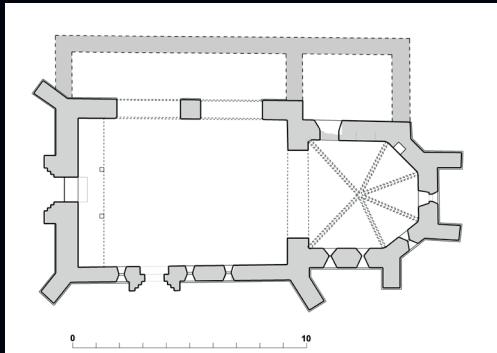
Populația satului, împreună cu nobilii săi a trecut la Reformă pe la mijlocul secolului al XVI-lea, în anii 1550, parohia reformată din Ciumești a aderat în scurt timp la Protopopiatul din Solnocul de Mijloc.

The former medieval Catholic church of Ciumești might have been built around 1330 and 1340. The village was not recorded in the record of the Papal Tithe, but in 1349 its clergyman called Miklós was mentioned, who was also the subdeacon of Satu Mare. Its parson called Márton was recorded in 1462 and in 1548 the church received the All Saints' title.

The population of the village together with its landlords probably joined the Protestant Reformation in the middle of the 16th century, around 1550, and the congregation of Ciumești was shortly included in the Presbytery of Solnocul de Mijloc. During the

Ottoman rule and as the consequence of Rákóczi's War of Independence, the Protestant population of the village had gone through such a significant decrease that at the beginning of the 18th century the church started to perish and the congregation disappeared. At the beginning of the 19th century the number of the Protestants was stagnant but after the turn of the century it continuously decreased in number and as a result of the high death rate and emigration, the Reformed congregation practically does not exist today. As a result of the archaeological and building excavations made in 2013, the history of the building of the church was discovered.

A 19. század során stagnáló lélekszámú kicsiny gyülekezet a századfordulótól folyamatosan apadt, az elhalás és a kivándorlás következtében a csomaköz egyházközség napjainkra gyakorlatilag megszűnt.

A 2013-ban végzett régészeti és épületkutatások nyomán feltárult a templom építéstörténete is. Csomaköz jó példája annak a Szatmár vármegyében az Árpád kor végétől a XIV. század közepéig széltében elterjedt jelenségnak, hogy egy időben, egyazon templomon használtak késő román kori és kora gótikus elemeket.

A támpillérekkel tagolt, sokszögű szentélyzáródású templom pártázatos oromzatú nyugati kapuja többlépcsős bélletű, félkörivesen záródik, míg a be-falazásból kibontott déli kapu, valamint a falkutatáskor előkerült román kori ablakok enyhén csúcsívesek. A falpillérekről induló téglabordás boltozat lenyomata, valamint egy ülöfülke, a sekrestye nyílása, egy szentségtartó fülke és néhány apró falképtörédek is előkerült a szentélyben. A középkor folyamán a hajó északi oldalához egy dongaboltozatos mellékteret is illesztettek, amely két, utólag a falba vágott árkáddal nyílt a templomhajóba és talán kápolnaként működött.

A középkori templomot a megerősödő gyülekezet 1785-ben tatarozta. Pusztuló fa harangtornya helyett 1831-ben építettek a nyugati homlokzat elé új tornyot. Az 1834. évi nagy földrengésben a templom jelentősen megrongálódott, a javításokat a patrónus gróf Teleki Lászlóné saját költségén végeztette el.

Comunitatea a stagnat numeric în decursul secolului al XIX-lea și a început să scadă constant după 1900, iar astăzi parohia din Ciumești este practic inexistentă.

Ca urmare a cercetărilor arheologice și de parament efectuate în anul 2013 s-a conturat istoria bisericii. Ciumești este un bun exemplu al fenomenului răspândit în întregul comitat Sătmăra sfârșitul perioadei arpadiene și până la mijlocul secolului al XIV-lea, prin care la clădirea aceleiași biserici s-au utilizat concomitent elemente stilistice din epoca romanică târzie și din goticul timpuriu.

Biserica prevăzută cu un cor poligonal și contraforți așeași perpendicular pe ziduri are un portal vestic cu terminație semicirculară, cu profilul ambrăzurii cu retrageri, și un coronament crenelat. Portalul sudic, în schimb, precum și ferestrele înguste se termină ușor ogival. În cor au fost descoperite amprente bolții cu nervuri de cărămidă, ce se deschide pe pilăstri înguști, precum și o sedilie, portalul sacristiei, o nișă pentru sacamente și fragmente mici de fresce. În cursul Evului Mediu, laturiile nordice a navei i-a fost adosat un spațiu cu boltă semicilindrică, ce comunica cu nava bisericii prin două arcade tăiate ulterior în zid și a funcționat probabil ca și capelă.

Biserica a fost renovată de parohia crescândă în 1785. În locul clopotniței sale de lemn deteriorate au ridicat în 1831 un turn nou, adosat fațadei apuse. La marele cutremur din 1834 biserica a fost

puternic afectată, reparațiile fiind realizate pe cheltuiala proprie de soția contelui László Teleki. În cursul reabilitării din 2013/14, pe lângă consolidarea structurală și realizarea noii șarpante, biserică și-a redobândit aspectul medieval prin punerea în valoare a elementelor identificate: goluri de uși și ferestre, nișă de tabernacol și sedilia, amprenta bolții corului, conturul arcadelor navei, astfel încât apare în splendoarea sa inițială.

Ciumești is a good example for the phenomena, that in the period, starting with the end of the Árpád dynasty and lasting until the second half of the 14th century, it was a widespread tradition, that late Romanesque and early Gothic elements were used on the same church at the same time. Fragmented with buttresses and having an apse with a polygon ending, the church has got a western door with battlemented frontispiece spanned by a round-arched archivolt with multiple bands, while the southern door and the window discovered during wall exploration are from the Romanesque times and both end in a slightly pointed arch. In the apse the following were discovered: the print of the ribbed brick vault, the ribs springing from the buttresses, a sedilia, the opening of the sacristy, the ciborium and several tiny fragment of murals. A barrel vaulted space was annexed to northern side of the nave in the medieval period, which opened into the nave by two latter cut arcades and it probably worked as a chapel or a place for burial.

A 2013/14 évi helyreállítás nyomán a szerkezeti megerősítés és új fedélszék kialakítása mellett a templom visszakapta középkori jegyeit, eredeti szépségében látható és látogatható. Harangtornyát kicsit távolabba költöztették át a monumentális nyugati kapu elől. Mivel istentiszteleteket itt már nem tartanak, templom- és helytörténeti kiállítás kapott benne helyet és lehetővé vált a hajó alatti, helyreállított két újkori kripta látogathatóvá tétele.

Clopotnița sa a fost mutată puțin mai spre vest din fața monumentalului portal apusean. Deoarece aici nu se mai celebrează servicii divine, ea adăpostește o expoziție de istorie locală și a bisericii, devenind posibilă și vizitarea celor două cripte – apartinând familiilor Mészáros și Kengyel - din epoca modernă, aflate sub navă, restaurate.

The powerful congregation renovated the church in 1785. The perishing wooden bell tower was replaced in 1831, a new tower being built in the front of the western facade. In 1834, during the great earthquake the church suffered a significant damage and the renewing was paid by its patron, the wife of Count László Teleki.

During the restoration between 2013 and 2014, the church's structure was fortified, a new roof was shaped and it regained its medieval features, the visitors are welcomed to see its original beauty. Its bell tower was moved a little farther from the impressive western door. As church services are not held here, an exhibition presenting the church and the local history is established here, and the two restored modern crypts under the nave are open for visitors.

DRUMUL BISERICILOR MEDIEVALE KÖZÉPKORI TEMPLOMOK ÚTJA

SLOVACIA

SZLÓVÉG

Tiszánáhi
Református
Egyházköreinek

Királyhágomelléti
Református
Egyházköreinek

SZSBBMÚHU

TRASEU TURISTIC PRINTE MONUMENTE ISTORICE DIN REGIUNEA PARTIUM PARTIUM ÖRÖKSÉGTÚRA

DRUMUL BISERICILOR MEDIEVALE BAUJ LENTEN

Circuitul bisericilor medievale prezintă moștenirea culturală și religioasă a unei regiuni, ce se compune din nord-estul Ungariei, Transcarpația și partea nord-vestică a României.

Acest circuit turistic tematic a cunoscut în ultima perioadă o dezvoltare dinamică, devenind astăzi unul dintre cele mai importante circuite tematice din Basinul Carpatice. Circuitul bisericilor medievale este diversificat prin rute tematice, care leagă cele mai spectaculoase elemente de patrimoniu cultural din zonele Tisaii Superioare, Nyírségi și nord-vestul României. Aceste tururi ale moșnenitii sunt de fapt rute turistice care oferă sprinjini pentru descoperirea valorilor de aleasă. Traseul, pus în evidență și construit din nord-estul Bazinului Carpatice. El este un totodată rute de plăiere și cultural printre relicvele trecutului, felicitatea naturii, locuri înmemorabile ale istoriei și literaturii bisericii, cetăți și castele medievale sau edificii de arhitectură populare. Unele se pot parcurge într-o singură zi, dar există și rute cu durată a trei-patru zile. Parcurgerea acestora este

KÖZÉPKORI TEMPLOMOK ÚTA

A Középkori templomok útja Eszakkelet-Magyarország, Kárpátalja, valamint a

Portugáliai északi részének középkori egyháza és kulturális örökségét mutatja be.

A Középkori templomok útja örökségünk széglivelérek amelyek a Felső-Tisza-völgy, a Nyírség és a Portúj legősibb kulturális örökségeit röpként lánca. Az örökségünk olyan turaktoriontak amelyek segítséget nyújtanak a természet és az ember által teremtett környezeti problémákhoz. Az örökkétegyük, amelyeket a történelmi emlékhelyein át, középkori templomok, várak, kastélyok, irodalmi emlékek, jövőké és a népi építészettel közzét. Vanak örökségtárak, amelyeket egyházi napon át tart. Bejárásukat autóval-busszal de leginkább kerékpárral ajánljik. Kéréssek, kövesseken beműködik, csatlakozzon hozzáink és mi segítünk megérvezni, megszervezni és felidélezettemmenni tenni az Ön örökségünkért.

Informatiuni suplimentare:

További információk:

www.templomtour.eu

<https://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja>

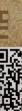
<https://www.youtube.com/user/templomt>

Magyarország, România
Halász Attila Újratöltött kiadás
Program: 2007-2013
Programul de Cooperare
Transfrontalier

Ungheriai formáns 2007-2013
Continutul acestor publicații nu reflectă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.
Jelen kiadvány tartalma nem refletează în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.

Európai Unió
European Regional Development Fund
Uniunea Europeană
Fondul European de Dezvoltare Regională

HU

RO

EN

RO

EN